

1.03 Kratki znanstveni prispevek

UDK 94(100)"1914/1918"
929Gabrijelčič E.

Prejeto: 7. 9. 2011

Miha Šimac

univ. dipl. zgod. in prof. teol., mladi raziskovalec pri Inštitutu za zgodovino Cerkev, Vrba 26, SI-4274 Žirovnica
e-pošta: miha.simac@gmail.com

Nadporočnik Egon Gabrijelčič (1888–1915) – junak tržaškega pehotnega polka

IZVLEČEK

Ta zapis skuša orisati življenjsko pot in obuditi spomin na pozabljenega slovenskega rodoljuba in častnika, nadporočnika Egona Gabrijelčiča (1888–1915). V prvi svetovni vojni se je namreč posebej izkazal na ruskem bojišču in se zaradi svojega poguma z zlatimi črkami vpisal v zgodovino 97. pehotnega polka.

KLJUČNE BESEDE

Egon Gabrijelčič, Mihael Gabrijelčič, Tolmin, 97. tržaški pehotni polk, prva svetovna vojna, Galicija, Kiskurima/Kurimka, Krasna gora, polkovni vojaški kurat Januš Golec, pesnik Pavel Golia

ABSTRACT

*FIRST LIEUTENANT EGON GABRIJELČIČ (1888–1915) – THE HERO OF THE TRIESTE
INFANTRY REGIMENT*

This contribution aims to outline the life and revive the memory of the forgotten Slovenian patriot and officer, First Lieutenant Egon Gabrijelčič (1888–1915), who distinguished himself on the Russian battlefield during World War I and whose valour inscribed his name with golden letters into the history of the 97th Infantry Regiment.

KEY WORDS

Egon Gabrijelčič, Mihael Gabrijelčič, Tolmin, 97th Trieste Infantry Regiment, World War I, Galicia, Kiskurima/Kurimka, Krasna gora, Lieutenant Curate Januš Golec, poet Pavel Golia

Uvod

V Prilešju pri Plavah sta se v ugledni kmečki družini očetu Stefanu Gabrijelčiču (tudi Gabrijevčiču) in materi Katarini med drugimi rodila dva sinova, ki sta kot zavedna Slovenca vsak na svojem področju skušala storiti vse za utrjevanje narodne zavesti in boljše življenje slovenskih ljudi na Goriškem. Starejši sin Jožef Gabrijelčič je postal duhovnik in pomemben slovenski buditelj na Primorskem,¹ njegov mlajši brat Mihael pa je bil ugleden pravnik, ki si je vztrajno prizadeval za uvedbo slovenskega jezika na sodiščih po Primorskem. Zaveden Slovenec pa je bil tudi Mihaelov sin Egon, častnik, ki je s svojo hrabrostjo zaslovel na bojiščih prve svetovne vojne. O njem in njegovi hrabrosti je poleg slovenskega poročalo tudi avstrijsko časopisje.² Toda kdo je bil ta mladi častnik, ki je zaradi svoje drznosti in poguma tako zaslovel, a za to plačal najvišjo ceno? Drobne časopisne notice so vzbudile željo, da bi o Egonu Gabrijelčiču uspel odkriti še kaj več. Temu manj znanemu tolminskemu junaku tako veljajo naslednje skromne vrstice.

Očetje ...

Egonov oče Mihael Gabrijelčič se je rodil 1. septembra 1854.³ Po maturi je študiral pravo in po uspešno končanem študiju – kot lahko razberemo iz časopisne notice – deloval v sodnijski službi, in sicer sprva v Labinu, od koder pa je bil na lastno prošnjo konec leta 1884 premeščen v Tolmin.⁴ Tam je spoznal domačinko Terezijo Premerstein in se z njo 25. februarja 1886 poročil. Novoporočenca sta živela v Tolminu št. 79. Dne 15. februarja 1887 se jima je rodila hči Emilija Matilda Juliana.⁵ Čez leto dni, natančneje 3. junija 1888, pa se je rodil še sin, ki je bil v krstno knjigo župnije Tolmin zapisan kot Egon Alois Josef.⁶

Mihael Gabrijelčič je bil poleti 1890 premeščen za sodnika v Podgrad (v drugi notici se je poročevalcu zapisalo, da v Novi grad). Sodniško službo je nato opravljal v različnih krajih in družina se je torej velikokrat selila. Leta 1898 je bil imenovan za deželnosodnega svetnika v Gorici. Od tu je leta 1906 odšel na apelacijsko sodišče v Trst, po treh letih pa na vrhovno sodišče na Dunaju, kjer ga je doletela čast, da je postal dvorni svetnik. Po zlomu habsburške monarhije je prišel z družino v Ljubljano in služboval na apelacijskem sodišču do leta 1922, ko se je

upokojil.⁷ Ob upokojitvi ga je kralj Aleksander I. odlikoval z redom sv. Save III. stopnje.⁸ Njegovo nadaljnje udejstvovanje v pravni stroki, kateri je ostal zvest vse do smrti, in njegovo pokončno slovensko držo nam na kratko predstavi časopis *Slovenec*, ki je ob njegovi smrti v noči s 25. na 26. april 1944 v nekrologu med drugim zapisal: »Kot upokojenec se ni vdal brezdelju. Z veliko marljivostjo se je še nadalje udeleževal v pravniški stroki in bil za svoje zasluge od društva »Pravnik« imenovan za častnega člana. Pokojni dvorni svetnik je bil zaveden Slovenec. V pričetkih svojega službovanja je odlično sodeloval, ko si je slovensčina utirala pot v sodne dvorane.⁹ Pa tudi v javnem in društvenem življenju je bodril slovensko zavest in podpiral borbo za naše narodne pravice. Kot človek je bil vedre, ljubeznive narave. Šegav in živahen je bil zelo priljubljen družabnik. Povsod, kjer je bival in služboval, si je ustvaril širok krog prijateljev in znancev, ki so ga visoko cenili in spoštovali. Primorska zemlja, katero je toplo ljubil, bo ohranila svojega odličnega sina v svetlem, hvaležnem spominu. Naj počiva v božjem miru! Žalujemo naše iskreno sožalje!«¹⁰

... in sinovi

Če sta se brata Jožef in Mihael odločila za duhovniški in pravniški poklic, pa si je Mihaelov sin Egon izbral tretjo pot – vojaški stan. Po končani štiriletni nižji gimnaziji v Gorici se je namreč odločil, da v letu 1904 nadaljuje šolanje v vojaški kadetnici v Mariboru.¹¹

Kadetske institute so v habsburškem cesarstvu začeli uvajati po viharjih letih 1848–1849, ko je avstrijska vojska pokorila Ogrsko in pod Radetzkyjevim poveljstvom dosegla vrsto zmag v Italiji. Kljub temu uspehu pa so dozorela spoznanja, da je potrebno izboljšati izobraževanje in vzgojo častniškega kadra. V ta namen so v letu 1852 začeli uvajati tudi vojaške kadetske institute. Ti so prevzeli prve štiri letnike vojaških akademij, na slednjih pa so šolanje skrajšali na štiri leta. V celotni monarhiji so takrat odprli le štiri takšne šole: v Strassu, Hainburgu, Lobozevu pri Krakovu in v Mariboru. V mestu ob Dravi so prostorno zgradbo kadetskega instituta oz. kadetnice¹² začeli graditi leta 1853. Institut je bil sodoben in je premogel prostorne spalnice, jedilnico, kopalnico in celo lasten vodovod. Uradno je bil odprt in predan svojemu namenu 27. aprila 1856. Vendar je deloval le krajši čas, saj je bil v okviru reforme vojaškega šolstva in oboroženih sil ob koncu leta 1869 z ukazom razpuščen.

1 Pirjevec, Gabrijevčič Josip (1840–1909), SBL 2, str. 195.

2 Prim. *Wiener Bilder*, 11. 4. 1915, str. 12.

3 Prim. *Slovenec*, 29. 4. 1944, str. 2.

4 *Slovenski narod*, 15. 11. 1884.

5 Župnijski arhiv Tolmin, Status animarum, zapis za Tolmin št. 79.

6 Župnijski arhiv Tolmin, Rojstna matična knjiga Tolmin (1. 1. 1888 – 30. 9. 1891), str. 18, zap. št. 70.

7 Prim. *Slovenec*, 29. 4. 1944, str. 2.

8 *Slovenski pravnik*, 1. 6. 1922, str. 103.

9 O njegovem prispevku pri uvajanju slovenskega jezika v uradih glej: Gabrijelčič, Začetki, str. 35–38.

10 *Slovenec*, 29. 4. 1944, str. 2.

11 ÖSTA/KA, Qual. Gabrijelčič Egon, karton 742.

12 O kadetnici glej tudi: *Kadetnica*.

Po razpustitvi se je v njegovih prostorih nastanil mariborski 47. pehotni polk. Mariborčani s tem niso bili zadovoljni, saj so želeli, da bi šola z delom nadaljevala. Zato se je mesto Maribor leta 1894 odločilo, da na lastne stroške sezida novo vojašnico za pehotni polk, stavbo instituta pa vnovič preda prvotnemu namenu. V novem sistemu vojaškega šolstva so kadetnice izobraževale častniške kandidate, ki se pozneje niso imeli namena podati na akademijo, temveč so kot praporščaki takoj vstopili v enote. V mariborski kadetnici so gojence poučevali o vojaških znanjih, jezikih monarhije, plesu in mečevanju ter običajnih šolskih snoveh.¹³

Egon Gabrijelčič je šolanje v mariborski kadetnici zaključil leta 1908 s prav dobrim uspehom, kar je razvidno iz njegove personalne mape. Kot novopečeni praporščak je vojaško kariero začel 18. avgusta 1908 v 97. pehotnem polku v Trstu. Po prvem letu službovanja so vojaške oblasti v personalno mapo zapisale, da je praporščak Egon Gabrijelčič velike in čvrste postave ter da je sposoben za vojaško službo (Kriegsdiensttauglich). Zapisale so še, da je trdnega, moškega značaja, resen in iskren, da ima zelo dobre sposobnosti in zelo dobro, hitro pomnjenje, da poseduje vojaško znanje, primerno njegovemu činu, da v vseh razmerah dobro vodi svoj vod in da je zelo dober inštruktor.¹⁴ Ob tem pa niso pozabile tudi zapisati, da popolnoma obvlada nemški in slovenski jezik (slednjega kot prvi polkovni jezik!), da za službene potrebe govori dovolj dobro tudi hrvaško, da zna zadovoljivo tudi francosko, da pa italijansko (kot drugi polkovni jezik) govori le za silo.¹⁵ Zelo podobne ocene o njegovem značaju in sposobnostih so zapisovali tudi v naslednjih letih. S 1. majem 1915 pa je bil praporščak Egon Gabrijelčič povišan v poročniški čin.

V letu 1912 se je od 15. marca do 30. aprila na kratko mudil v Bjelovaru, kjer je deloval na šoli za podčastnike. V letu 1913 je za svojo aktivno vojaško službovanje prejel prvo odlikovanje, in sicer spominski mobilizacijski križ 1912–1913.¹⁶ To odlikovanje je 9. junija 1913 uvedel cesar Franc Jožef I. in so ga podeljevali pripadnikom avstro-ogrskih obo-roženih sil, ki so v času vojne krize na Balkanu služili najmanj štiri tedne dlje, kot je bilo predpisano. Toda podeljevali so ga tudi drugim.¹⁷

Egon Gabrijelčič (1888–1915) (Wiener Bilder, 11. 4. 1915, str. 10).

Na vojsko pojdemo!

Po sarajevskem atentatu, 28. junija 1914, sta se v monarhijo prikradli skrb in tesnoba. Ljudje so slutili, da ta krvavi dogodek ne prinaša nič dobrega. In res, natanko mesec dni po atentatu, 28. julija 1914, je počilo: Avstro-Ogrska je napovedala vojno Srbiji. Vojaški razglasi so može in fante pozivali v vojaške vrste. Do sredine avgusta se je velik del Evrope znašel v vojni, za katero so vsi mislili, da bo kratka.

97. tržaški pehotni polk in z njim tudi Egon Gabrijelčič je 12. avgusta 1914 odšel v Galicijo, na rusko fronto. Dne 26. avgusta je pri tamkajšnji vasi Kniaže doživel ognjeni krst. Cilj 97. pehotnega polka je bila železniška postaja Krasne, toda ta je polku prinesla same tegobe, kajti utrpel je hude izgube. V tej prvi bitki so poleg tržaškega pehotnega polka sodelovali tudi drugi t. i. slovenski polki (predvsem 87. celjski pešpolk in 20. lovski bataljon) in pri vseh je smrt terjala visok krvni davek.

97. pehotni polk je bil v tej prvi bitki skorajda popolnoma razbit in se je moral umakniti. Filip Kosmač, četovodja v 97. pehotnem polku, je ta

¹³ Povzeto po: Stergar, *Mariborski kadetski institut*, str. 439.

¹⁴ V nemščini se tekst glasi: »Fester, männlicher Charakter, ernst, aufrichtig, sehr gute Fähigkeiten und sehr gute, rasche Auffassung, besitzt alle seiner Charge entsprechenden militärischen Kenntnisse und Geschicklichkeit in reichem Maße, führt den Zug in allen Lagen recht gut, sehr guter Instruktor.«

¹⁵ ÖSTA/KA, Qual. Gabrijelčič Egon, karton 742.

¹⁶ ÖSTA/KA, Qual. Gabrijelčič Egon, karton 742.

¹⁷ Obširneje o odlikovanju glej: <http://www2.arnes.si/~supgiskr/johann/odlik.htm#Spominski> (zapis z dne 27. 3. 2011).

umik opisal takole: »Krog in krog mene sami ranjenci in mrtvi. Ranjenci, krvavi so zdihovali za žejo in bolečinami; ta je klical Boga in Marijo na pomoč, oni je klical mater, očeta ali ženo, popoldne proti večeru je vse utihnilo. Strašen je bil pogled na tolikšne žrtve, uničenih mladih ljudi, ki jih bode svojci britko objokovali. /.../ Naš podpolkovnik je z nami ostal do večera. Nekako ob sončnem zahodu je opazil, da se Rusi pripravljajo za naskok na nas. Bili smo 200–300 korakov narazen s sovražnikom. Podpolkovnik se je po tleh vlekel nazaj. Bil je kakih 25 korakov, desno od mene, dajal je znamenje za umik in potihoma klical: »Fantje nazaj, naj se reši kdor se more!« Začeli smo se umikati, na vsakih 20 korakov se je vlekel še kakšni vojak nazaj, po trebuhu do prve nižine, potem smo se spustili v največji dir. Rusi pa za nami z granatami, šrapneli, strojnimi in puškami. Streljali so kot, da se je sam peklo odprlo. Mi smo pa tekli in padali kakor zdivjana in preplašena zverina. Cvet naših vojakov je pa tam ostal uničen, »za cesarja in domovino, na polju časti in slave!« kakor so nas preje učili?«¹⁸

Po umiku in na hitro poslanih dopolnilnih bataljonih se je polk udeležil bojev pri Grodku (8.–11. 9. 1914). Po teh prvih spopadih so se, kot je zapisal polkovni vojaški kurat Januš Golec,¹⁹ začele o polku širiti slabe govorice: »Govorilo se je tedaj splošno in javno, da nameravajo naš 97. polk razdeliti in razpustiti, ker se je vedel strahopetno ter ubežno v grodeški bitki. Očitki o plahosti in pobegu so bili vnebovpijoče krivični in raztrobentani do najvišjih stolcev po obrekljivih jeziki, ki ne mirujejo niti med moškim spolom v svetovni vojni. Polka kljub blebetanju in govoričenju ni doletela usoda razdelitve, ampak podarili so nam novega predstojnika, ki bi nas naj z vso strogoostjo zmuštral in uredil.«²⁰

Morda so te govorice še dodatno prispevale, da se je o 97. pehotnem polku nekako zakoreninilo mišljenje, da gre za slabši polk, ki se v bojih ni najbolje izkazal, in so ga zato zmerjali s posmehljivim imenom *Demoghela*.²¹ Tudi Janez Švajncer je v svoji knjigi *Svetovna vojna 1914–1918* zapisal, da naj bi 97. pehotni polk ne veljal »za posebej dobro enoto« in naj bi predvsem na Primorskem, torej v domačih krajih polka, gledali nanj s posmehom.²²

Že omenjene ocene o strahopetnosti je tržaški pehotni polk skušal utišati na bojnih poljanah, kjer je nemalokrat dokazal svojo hrabrost, in njegovi številni pripadniki so za vrlo ponašanje prejeli različna odlikovanja, nemalokrat tudi zlato medaljo za hrabrost.

Med tistimi, ki so s svojim zgledom in hrabrostjo večkrat ovrgli te govorice, je bil tudi poročnik Egon Gabrijelčič. Že v prvih bojih na severnem bojišču je bil ranjen, a se je s prestreljeno roko vrnil v boj že po dobrem tednu dni.²³ Za hrabro držo v bojih koncem leta 1914 je bil odlikovan s *Signum laudis* in povišan v čin nadporočnika.²⁴

Tržaški pehotni polk se je po bitki pri Grodku kasneje udeležil pohoda proti Przemyslu, ki je sledil v oktobrskih dneh. Konec oktobra in v začetku novembra 1914 se je vključil v boje pri Chyrowu in pri Stary Samborju, konec novembra in v začetku decembra 1914 pa se je bojeval na prelazu Dukla v Karpatih. Dne 27. decembra 1914 se je znašel v bojih pri Krempni, kjer so ga ruske sile potisnile nazaj. Takrat naj bi, kot je zapisal časopis *Slovenec*, ves polk štel le še nekaj nad 200 pušk in par častnikov. Ker je bil zdesetkan, so skušali vrzeli nadomestiti z novimi pohodnimi bataljoni: »Zopet ojačeni smo 3. januarja zasedli višine nad Zdynio, kjer smo preživeli najlepše dneve v ti vojni. 27. januarja je bilo konec teh dobrot. Na višinah nad Lipno so Rusi kljub silnim zmetom napadli 87. pešpolk ter naš 2. bataljon. Temu naskoku je sledilo še par drugih sunkov, prav krepko podpiranih od artiljerije. Prijadrali smo zopet na Ogrsko.«²⁵

Zadnji Gabrijelčičev podvig

V začetku februarja so pripadnike 97. tržaškega pehotnega polka poslali, da obranijo položaje pri Kiskurimi.²⁶ Polkovni vojaški kurat Januš Golec je o tem poročal: »/.../ Nad Kiskurimo štrli navpik proti nebu precej visok hrib, Krasna gora po imenu. Ravno ta Krasna gora je dovolj prebarvana z našo in rusko krvjo. Rusi so se zagnali v ta hrib z vso silo, hoteli so nam ga iztrgati za vsako ceno radi razgleda, da bi lahko opazovali s hriba premikanje naših čet in artilerijske postojanke. V obrambo te Krasne gore ste bili odposlani dve kompaniji našega polka. Vodil in poveljeval jim je *Slovenec*, nadporočnik Egon Gabrijelčič. Kar je bilo pri našem regimentu častnikov Slovencev, bodisi aktivnih ali rezervnih, bili so vsi junaki, ki so zvečine zapečatili svoje junaštvo s – smrtjo. Od prvega do zadnjega so bili vsi zavedno narodni; postopali so pa tudi z mostvom

¹⁸ Filip Kosmač, V spomin na mojo vojaško službo 1912–1918 in nekaj opisov o poteku vojne. Dostopno na spletu: <http://prohereditate.com/gallery2/v/clani/pinkfloyd/IR97/> (zapis z dne 13. 3. 2011).

¹⁹ Janez (Januš) Golec, r. 28. 8. 1888 Polje ob Sotli; m. 25. 7. 1911; † 24. 5. 1965 Maribor (gl. *Letopis Cerkve na Slovenskem 2000*, str. 792).

²⁰ Januš Golec, Vojni spomini – listek. *Slovenski gospodar*, 17. 5. 1917, str. 2.

²¹ *Demoghela* – beseda tržaškega narečja naj bi izhajala iz italijanskega vzklika *diamocela a gambe!* – zbežimo, kar nas nesejo noge. Za to razlago se zahvaljujem prof. Vinku Avsenaku.

²² Prim. Švajncer, *Svetovna vojna 1914–1918*, str. 38.

²³ Prim. *Slovenski narod*, 17. 2. 1915, str. 3.

²⁴ Prim. *Wiener Bilder*, 11. 4. 1915, str. 12.

²⁵ Boji 97. pešpolka v Galiciji. *Slovenec*, 18. 9. 1915, str. 2.

²⁶ Dan. Kurimka (madžarsko Kiskurima) – mesto leži na severozhodu današnje Slovaške. V prispevku je ohranjeno ime, ki so ga takrat navajali v člankih in poročilih.

Obnovljena cerkev v Kiskurimi (današnji Kurimki na Slovaškem).

slovensko usmiljeno, potrpežljivo in blagobotno. Velenarodnjak med narodnjaki, nadjunak med junaki je bil pa naš Gabrijel,²⁷ kakor smo klicali vsi že omenjenega nadporočnika. Priljubljen je bil pri častnikih, ljubilo in oboževalo ga je pa pred vsem moštvo. Dičila ga je slovensko vesela narava, pel si je vedno in povsod. Slovel ni samo kot veseljak in dober pevec, ampak tudi kot nadarjen častnik. Poverjevali so mu v vojni najtežavnejše in najnevarnejše naloge, katere je reševal vsekar z vojaško vdanostjo, z bistroumnostjo in junaštvom.²⁸

Egonu Gabrijelčiču je bila usodnega februarskega dne zaupana težka obrambna naloga. Izpolnil jo je z junaštvom in hrabrostjo, a za to plačal najvišjo ceno. Tipkopis, ki ga hranijo v Vojnem arhivu na Dunaju, takole opisuje hrabrost nadporočnika Egon Gabrijelčiča v tej nalogi: »Med junaki, katerim lahko v zgodovini 97. pehotnega polka namenimo vzvišene besede, je prav gotovo nadporočnik Egon Gabrijelčič. Ta častnik je pri izpolnjevanju svojih vojaških dolžnosti izkazoval neverjetno veličino, s katero si je zagotovil trajen spomin. Padel je namreč kot žrtev teh dolžnosti. V noči med 3. in 4. februarjem 1915 je stotnija, ki jo je vodil nadporočnik Gabrijelčič, prejela ukaz, da mora zasesti koto 660, vzhodno od Kiskurime.

Tamkajšnji položaji niso bili dograjeni, toda bili so nad vse pomembni in so bili nedvomno ključna točka celotne obrambne črte. Zaradi njene pomembnosti naj bi jo zasedli kar dve stotniji in pol. Nadporočnik Gabrijelčič je povedel to enoto proti omenjeni koti pod silovitim sovražnikovim topniškim ognjem, toda kljub temu se mu je s spretnostjo in preudarnostjo posrečilo s svojimi močmi dobro ugnezditi v tamkajšnji teren, tako da sta se njegovi dve in pol stotniji lahko pritoževali le nad neznatnimi izgubami. Ob 8. uri zvečer je sovražnik napadel koto s premočnimi silami, toda bil je odbit. Potem je v nočnih urah ob novih okrepitvah napad s povečano silovitostjo ponovil. S približno dvema bataljonoma so Rusi naskočili koto 660. Praporščak, ki se je boril poleg nadporočnika, je bil ranjen in izločen iz boja. Gabrijelčič je sedaj na teh ogroženih in nad vse važnih položajih ostal edini častnik. Hrabri nadporočnik se ni zmenil za silovit pehotni in topniški ogenj, ki je besnel po koti, marveč je stekel vzdolž strelskega jarka in posadko vsepovsod z vzkliki bodril in vzpodbujal k odporu. Končno je napočil odrešilen trenutek, ko je sovražnikova udarna moč poenjala in so se njegove strašne naskakovalne skupine začele umikati. Samo eni sovražnikovi stotniji se je posrečilo vkopati približno 100 m stran. Nadporočnik je takoj izvedel protinapad. V neverjetnem naletu je povedel svoje može naprej, vdrl v sovražnikov strelski jarek in s tem dejanjem prisilil Ruse k vdaji. Veselje ob tem lepem uspehu se je močno skalilo ob novici, da se njihov priljubljeni vodja ni

²⁷ Tako so ga najbrž klicali prav zaradi njegovega priimka.

²⁸ Januš Golec, Vojni spomini – listek. *Slovenski gospodar*, 30. 8. 1917, str. 1–2.

vrnil iz boja. Veljal je za pogrešanega. Poslane patrolje niso mogle odkriti nobenih sledov za njim. Šele dosti kasneje so truplo hrabrega častnika vendarle našli in postalo je jasno, zakaj se ni to zgodilo že prej. Nadporočnikovo telo je namreč ležalo pod gomilo ruskih trupel. Zaslugam mrtvega junaka, kateremu so njegova prejšnja vojaška dejanja že prinesla odlikovanje *Signum laudis*, so izrazili spoštovanje s podelitvijo reda železnega križca III. stopnje z vojno dekoracijo.²⁹

Že v času vojne vihre je v svojih spominih, ki jih je prinašal časopis *Slovenski gospodar*, Gabrijelčičevo hrabrost opisal tudi polkovni vojaški kurat Januš Golec: »Ta naš Gabrijel, ljubljenc celega polka, je kobacal z dvema stotnijama do pasu po snegu, da zasede in brani Krasno goro. Rusi so napadli to točko, kojoj je ščitil Gabrijel z dvema stotnijama, s 16 ruske močnimi kompanijami. Naš junak jih ni samo odbil, ampak jih zapodil celo v beg. S ponovljenimi napadi se je sovražniku vendar le posrečilo vgnездiti se prav ob vznožju gore. To sovražno gnezdo je jezilo Gabrijela in naskočil ga je z gromovitim »Hu-ra! Na nož!« Močan ruski regiment je obrnil po tem spopadu Krasni gori hrbet.

Gabrijel, ki je jurišal na čelu svojih udanih Slovencev, je zmagal, a ni se vrnil več živ v našo sredo. Ruska strojnica mu je upihnila blago, junaško, slovensko dušo z 10 strelji. Pokopali smo ga na pokopališču v Kiskurimi. Ko smo izročali materi zemlji v naročje tega junaka, je rosilo vsako oko. Če se solzi za tovarišem vojak, so te solze znak, da je bila vez ljubezni res vojaško močna. Že skoro 2 leti počivaš, dragi Gabrijel, v slovaški zemlji, katero si zalil s svojo slovensko krvjo: mi preostali tovariši te ne zabimo nikdar! – V Kiskurimi se nismo mudili več kot en dober teden. Krasno goro smo prepustili v obrambo domobrancem, mi smo pa odmarširali nazaj proti Zdyniji k naši diviziji.³⁰

Kot je v gornjem poročilu zapisal polkovni kurat, so padlega Egona Gabrijelčiča pokopali v Kiskurimi. V času vojne so padle vojake res pokopavali na tamkajšnjem farnem pokopališču, tik ob cerkvi, ki je bila zaradi spopadov v letu 1915 tudi porušena. Danes ti vojaški grobovi niso več ohranjeni in je tako bilo nemogoče locirati kraj zadnjega počitka nadporočnika Gabrijelčiča.³¹

Ob Gabrijelčičevi smrti

Novico o smrti Egona Gabrijelčiča in o njegovem hrabrem nastopu so že kmalu objavili slovenski časopisi. *Slovenski narod* jo je objavil že 17. februarja,³² naslednjega dne pa tudi *Slovenec*.³³ Oba sta

obzirno poročala, da je bil zadet v srce in takoj mrtev, iz prispevka vojaškega kurata pa je mogoče razbrati, da je bil Egon večkrat zadet.

O hrabrem častniku in njegovi smrti je pisalo tudi avstrijsko časopisje. Tako je *Wiener Bilder* posredoval vest o njegovi smrti in objavil tudi njegovo fotografijo. Pri tem je napačno navedel, da je Egon Gabrijelčič služil pri 27. pehotnem polku. Toda o njem in njegovi hrabrosti je avstrijsko časopisje med drugim zapisalo: »Zaradi velike hrabrosti – med drugim mu je uspelo s svojim oddelkom zajeti 300 Rusov, med njimi 6 častnikov – so ga šteli med najpogumnejše častnike. Že nekoč prej je bil enkrat ranjen in vendar se je kmalu vrnil na bojišče, kjer je sedaj padel za domovino.«³⁴

Časopisna poročila o njegovi smrti so se dotaknila tudi vojakov njegove stotnije. Eden od njih je bil vojak France Ortnik, ki je kasneje Gabrijelčiču posvetil nekaj vrstic. Te je objavil *Slovenec* in po svoje razodevajo, kako se je mladi nadporočnik zapisal vojakom v spomin in kakšno spoštovanje je užival v polku. Pismo navajam v celoti:

»Velecenjeni gospod urednik! Ko sem bral, da je padel nadporočnik Gabrijelčič, sem se zelo užalostil. Bil je namreč moj stotnjijski poveljnik (2. stot., 97. pešpolk). Ne veste, kako veliko zaupanje in spoštovanje je užival pokojnik med moštvom in kako veliko zaupanje in ljubezen je tudi on imel do svoje »druge« (stotnije). Naša stotinja je imela vedno najtežje naloge, ker so tudi višji gospodje poveljniki imeli do njega neko posebno zaupanje. Nekoč smo pod njegovim vodstvom v mestu Mezo Labor na Ogrskem Rusom pred nosom vzeli cel vagon cigaret. Naj Vam opišem tudi epizodo, ki jasno kaže, kako bogaboječ in pravičen je bil pokojni Gabrijelčič. Nekoč smo marsirali po zasněženi Karpatih. Pot je bila ledena in strma. Nekemu vojaku Furlanu, ki je korakal blizu nadporočnika Gabrijelčiča, se je spodrsnilo ter je padel – ob takih okoliščinah nič novega in čudnega. Toda Furlan je začel strahovito preklinjati – saj poznate grde furlanske kletve. Ko to sliši Gabrijelčič, skoči k Furlanu ter mu priloži par mastnih zausnic, da je kar odmevalo po gozdu, rekoč: »Ali se prav nič ne bojiš kazni božje? Čakaj, za to boš visel dve uri na »češpi!« In res, ko smo prišli v neko vasico, kjer smo imeli dve uri počitka, smo videli, kako ponižno je bogokletni Furlan držal »spange«. Od tistega časa ga nisem več slišal kleti. Nadporočniku Gabrijelčiču nepozabno spomin!«³⁵

Svojevrsten in neminljiv spomenik pa je Egonu Gabrijelčiču postavil njegov zvesti prijatelj, častnik in pesnik Pavel Golja (1887–1959). *Ljubljanski Zvon* je leta 1915 objavil nekaj njegovih pesmi pod naslovom *Iz cikla »1914/1915.«*³⁶ Na prvem mestu

²⁹ Egon Gabrijelčič. V: ÖSTA/KA, AdTk, Gefechtsberichte der Infanterie-Regimenter Nr. 95-133, K. 1870.

³⁰ Januš Golec, *Vojni spomini* – listek. *Slovenski gospodar*, 30. 8. 1917, str. 1–2.

³¹ Za podatke se zahvaljujem gospodu Matušu Korbi.

³² *Slovenski narod*, 17. 2. 1915, str. 3.

³³ *Slovenec*, 18. 2. 1915, str. 5.

³⁴ *Wiener Bilder*, 11. 4. 1915, str. 12.

³⁵ *Slovenec*, 6. 3. 1915, str. 2.

³⁶ *Ljubljanski zvon*, 1915, št. 3, str. 13.

je bila objavljena pesem, ki jo je Golia posvetil padlemu nadporočniku Gabrijelčiču:

Pismo

prijatelju Egonu Gabrijelčiču, c. in kr. nadporočniku in stotnijskemu poveljniku v pešpolku štev. 97. Padel, odlikovan z Najvišjim priznanjem za hrabrost, – po smrti z viteškim križem železne krone – dne 9. februarja 1915 v Karpatih.

*Spoznala sva se sredi praznih cest
po dvomu in stremljenju. V vsem enaka
sva šla pojoč, odločnega koraka
v prihodnost. – In zdaj tišči mi tužna vest*

*k tlom dušo, da le žalost in bolešt
iz vsake, vsake moje misli plaka.
O, vzor prijatelja, o, vzor junaka,
Ti da si se napotil v noč brez zvezd?*

*Pa vstane up, in zopet ne verujem,
kličem Te po imenu sred noči,
pri polnočeh po Tebi povprašujem,*

*med sni Te iščem, ki jih mrak rodi,
nestrpno vsak večer Te pričakujem – – –
In vendar – Tebe od nikoder ni.*

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

- Österreichisches Staatsarchiv (ÖSTA), Kriegsarchiv Wien (KA):
Qualifikationslisten, Gabrijelčič Egon, karton 742.
Egon Gabrijelčič. AdTk, Gefechtsberichte der Infanterie-Regimenter Nr. 95-133, K. 1870.
Župnijski arhiv Tolmin:
Status animarum, zapis za Tolmin št. 79.
Rojstna matična knjiga Tolmin (1. 1. 1888–30. 9. 1891), str. 18, zap. št. 70.

ČASOPISI

- Ljubljanski zvon*, 1915
Slovenec, 1915, 1944
Slovenski narod, 1884, 1915
Slovenski pravnik, 1905, 1922
Wiener Bilder, 1915
Januš Golec, Vojni spomini – listek. *Slovenski gospodar*, 17. 5. 1917, 30. 8. 1917.

DRUGI (SPLETNI) VIRI IN LITERATURA

- Kadetnica* (ur. Ana Brodnik). Ljubljana : Defensor, 2010.
Kosmač, Filip: *V spomin na mojo vojaško službo 1912–1918 in nekaj opisov o poteku vojne*. Dostopno na spletu: <http://prohereditate.com/gallery2/v/clani/pinkfloyd/IR97/> (zapis z dne 13. 3. 2011).
Letopis Cerkve na Slovenskem 2000, stanje 1. januar 2000. Ljubljana : Nadškofija Ljubljana, 2000.
Pirjevec, Avgust: Gabrijelčič Josip (1840–1909). *Slovenski biografski leksikon*, 2. zvezek: Erberg–Hinterlechner. Ljubljana : Zadružna gospodarska banka, 1926, str. 195. Članek je dostopen tudi na spletu: <http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:0527/VIEW/> (zapis z dne 23. 3. 2011).
Stergar, Rok: Mariborski kadetski institut. *Slovenska kronika XIX. stoletja* (ur. Janez Cvirn). 1. knjiga: 1800–1860. Ljubljana : Nova revija, 2001, str. 439.
Švajncer, Janez: *Svetovna vojna 1914–1918 : Slovenci v avstro-ogrski armadi*. Maribor : Pokrajinski muzej, 1998.
<http://www2.arnes.si/~supgiskr/johann/odlik.htm#Spominski> (zapis z dne 27. 3. 2011).

S U M M A R Y

First Lieutenant Egon Gabrijelčič (1888–1915) – the hero of the Trieste Infantry Regiment

On 17 February 1915 the *Slovenski narod* daily issued a short announcement of the death of First Lieutenant Egon Gabrijelčič (1888–1915), son of a

distinguished jurist and court advisor Mihael Gabrijelčič. My aim in this contribution is to offer a brief presentation of the life of a forgotten Slovenian officer who fought in World War I with great valour and fell while performing his duty on the Russian battlefield. After his death Slovenian and Austrian newspapers featured a fair number of articles in his honour. Gabrijelčič's friend, officer and poet Pavel Golia, paid homage to his fallen comrade and gave him a singular monument with a song titled *A Letter*.